

ÇUVAŞ BİLMECELERİ

Feyzi ERSOY*

ÖZET

Bu çalışmada, bazı Çuvaşça kaynaklardan derlediğimiz Çuvaş bilmeceleri incelenmiştir. Bilmeceler, Türkiye Türkçesine aktarılmış ve konularına göre sınıflandırılmışlardır. Çalışmanın giriş kısmında Çuvaş bilmeceleri ile ilgili bazı bilgiler de verilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER

Çuvaşlar, Bilmece

THE CHUVASH RIDDLES

ABSTRACT

Chuvash riddles which were collected from some Chuvash sources were examined in this study. The riddles, were translated into Turkish of Turkey and were classified according to their topics. In the introduction part of the study, some information about Chuvash riddles was given, too.

KEY WORDS

Chuvash people, Riddle

Çuvaş Türkleri, edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi bilmece sahasında da zengin bir hazineye sahiptir. Ülkemizde, Çuvaş Türklerinin atasözleri ve deyimleri hakkında bir çalışma yapılmışsa da (Ceylan; 1996), bilmeceleri üzerinde herhangi bir yayın bulunmamaktadır. Bu çalışmada, bazı Çuvaşça kaynaklardan derlediğimiz Çuvaş bilmecelerine ve bu bilmecelerle ilgili bilgilere yer verilecektir.

"Bilmece"nin Çuvaş Türkçesindeki karşılığı Çuvaşça-Rusça sözlüklerde (M.Ya.Sirotkina; 1961), (M.İ.Skvortsov; 1982) "tupmalli yumahsem" olarak verilmiştir. Buradaki *tup-* (bulmak) fiilinin, Dîvânü Lûgat-it Türk'de geçen *tap-* fiiliyle (B.Atalay; 1991) aynı kelime olduğu açıkça belli olmaktadır. Saim Sakaoğlu, Türk dünyasındaki bilmece

---

* Araş. Gör., Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.

terimlerini değerlendirirken 71 terim saymış ve bu terimlerin çoğunun *bil-* ve *tap-* gibi birkaç köke dayandığını belirtmiştir (Sakaoğlu; 1983). Sakaoğlu'nun verdiği terimler arasında "bilmece"nin uvaşcadaki şekli bulunmamaktadır. Bilmecenin Çuvaş Türkçesindeki karşılığı, 71 terimden en çok "tapmaca"ya benzemektedir.

Çuvaşça kaynaklardan derlediğimiz ve çeşitli gruplara ayırdığımız Çuvaş bilmecelerinde dikkatimizi çeken belli başlı hususlar şunlardır :

1. Bilmecelerin tamamı mensurdur. Türkiye Türkçesindeki bilmecelerin çoğunun yapısı ise manzumdur. Burada yer verdiğimiz Çuvaş bilmecelerinin tamamı mensur olsa da bunların yapılarındaki i kafiye (seci), en azından bazılarının manzum şekillerden bozma olabileceğini bize düşündürmektedir. "Krhi şıvra uralat', rhi şıvra uhalat'." (Gzn suda doğar, yazın suda kaybolur.) rneğinde olduğu gibi 109 bilmecenin 43'nde i kafiye bulunmaktadır. Verdiğimiz örnekten hece sayısı bakımından da bir denklik görülmektedir (7+7). Secili bilmeceler içinde, hece sayısı açısından denklik gösteren başka örnekler de mevcuttur.

2. Derlediğimiz Çuvaş bilmecelerinin konuları insan ve insanı yakından ilgilendiren nesnelere aittir. 109 bilmece içinde en çok tabiat ve tabiat olaylarıyla ilgili bilmeceler mevcuttur. Bunların sayısı 27'dir. Hayvanlarla ilgili bilmeceler ise 22 rakamı ile ikinci sırada yer almaktadır. Bilmecelerin konuları ve yüzdeleri řu şekildedir:

- Tabiat ve Tabiat Olayları ile İlgili Bilmeceler	: 27 (% 22.7)
- Gökyüzü ve Gökyüzü Cisimleri ile İlgili Bilmeceler	: 7 (% 5.8)
- Bitkiler ile İlgili Bilmeceler	: 9 (% 7.5)
- Hayvanlar ile İlgili Bilmeceler	: 22 (% 18.4)
- İnsan Uzuvarları ile İlgili Bilmeceler	: 7 (% 5.8)
- Giyecekler ile İlgili Bilmeceler	: 3 (% 2.5)
- Yiyecek ve İçecekler ile İlgili Bilmeceler	: 13 (% 10.9)
- Ev ile İlgili Bilmeceler	: 7 (% 5.8)
- Diğer Bilmece rnekleri	: 14 (% 11.8)

3. "YÉltÉr-yÉltÉr yÉltÉrkka, kaltÉr-kaltÉr kaltÉrkka..." (Pırıl pırıl kıvılcım, gümbür gümbür gürlütü...) örneğinde olduğu gibi bilmeceleerin bazıları ses taklitlerine dayanılarak oluşturulmuştur.

4. Çuvaş bilmeceleerinde yoğun olarak benzetme ve mecaz sanatları kullanılmıştır. Verilen ipuçlarında edebî sanatların dışında sayılar, renkler ve çeşitli tasvirler ön plâna çıkmaktadır:

ieien hir varrinçe vatÉ yuman, vatÉ yumanÉn vun ikİ turat, vun ikİ turatra tÉvatşar yÉva, tÉvatşar yÉvara iıçşer iÉmarta. (ıultalÉk, uyÉhsem, ernesem, kunsem).

Bozkırın ortasında yaşlı bir meşe, yaşlı meşede on iki dal, on iki dalda dörder yuva, dörder yuvada yedişer yumurta! (Bir yıl, Aylar, Haftalar, Günler)

Hİrlİ hİrlemes hir çÉhhine hİrhenmest. (Tilİ).

Kıpkızıl bir nesne, kır tavuğuna acımaz. (Tilki)

Puİİ tura pek, hüri iurla pek, kÉşkÉrat' şuyttan pek. (Avtan).

Başı tarak gibi, kuyruğu orak gibi, bağırır şeytan gibi. (Horoz)

LÉpÉ-lÉpÉ iunatlÉ, utmÉl ikİ turatlÉ, hutlÉ-hutlÉ hutaılÉ, urlÉ-pirliİ kİpellİ. (KupÉsta).

Yumuşak kanatlı, atmış iki budaklı, kat kat cepli, buruş buruş gömleklİ. (Lahana)

5. Çuvaş bilmeceleerinde, Türk dünyasının bazı bilmeceleerinde olduğu gibi "Bu nedir", "Kim bunu bilecek"... gibi kalıp soru ifadeleri bulunmamaktadır.

Bilmece Örnekleri

1. Tabiat ve Tabiat Olayları ile İlgili Bilmeceleer :

1. Pürt urlÉ çİn yİven ivÉtrÉm. (Asamat kİperİ).
Ev üstünden dizgin fırlattım. (Gök kuşağı)
2. YÉltÉr-yÉltÉr yÉltÉrkka, kaltÉr-kaltÉr kaltÉrkka, ala vitİr altÉrkka. (Aslailİ iumÉr).
Pırıl pırıl kıvılcım, gümbür gümbür gürlütü, elekten geçen kova! (Gök gürlütülü yağmur)
3. ŞurÉ tÉvan şurÉ şupÉrpa, hura tÉvan hura şupÉrpa. (Kunpa iİr).
Ak kardeş ak ketenle, kara kardeş kara ketenle. (Gece ile gündüz)
4. AslÉ ulÉhra asatte kuİİ iutalsa vırtat'. (Kulİ).
Büyük çayırılıkta dede gözü parlar. (Göl)
5. HÉvalÉp-hÉvalÉp – iıteymİp, iitsen te titaymÉp, tıtsan ta çapaymÉp. (Mİlke).
Kovalarım, kovalarım yetişemem, yetişsem de tutamam, tutsam da öpemem. (Gölge)
6. Kİrhi şıvra iuralat', iurhi şıvra iuhalat'. (PÉr).

- Güzün suda doğar, yazın suda kaybolur. (Buz)*
7. Pürte şur surÉh kırtse yatÉm, pÉhsa tÉrsah íuhatrÉm. (Sivİ).
Eve bir ak koyun aldım, besleyince kaybettim. (Soğuk)
8. Pay-pay-pay ukía, payÉR kÉna íut ukía, uyÉh aksa hÉvarat', hİvel tuhsa puítarat'. (SıvlÉm).
Vay vay vay akça, özü parlak akça. Ay eker, güneş toplar. (Çiğ taneleri)
9. HalÉh uri ayİnçen tuhaymast', plİtm halÉha tÉrantarat'. (İİr).
Halkın ayağı onun üstünden kalkmaz, o bütün halkı besler. (Yeryüzü)
10. ieien hirte tuman urapa kusat'. (iavra íil).
Bozkırda duman döner. (Kasırğa)
11. MÉN asatte mihhinçen şurÉ şıría tÉkÉnat'. (íumÉR).
Büyükbabanın torbasından ak boncuk dökülür. (Yağmur)
12. Pİri yuhtarsa tÉrat', tepri puítarsa tÉrat', viiİmİşİ íitİnse pırat'. (íumÉR, İİr, yivÉi-kurÉk).
Biri dökülür, diğeri toplar, üçüncüsü de yetişir. (Yağmur, Yeryüzü, Bitkiler)
13. ieien hir varrinçe vatÉ yuman, vatÉ yumanÉN vun ikİ turat, vun ikİ turatra tÉvatşar yÉva, tÉvatşar yÉvara íiçşer íÉmarta. (íultalÉk, uyÉhsem, ernesem, kunesem).
Bozkırın ortasında yaşlı bir meşe, yaşlı meşede on iki dal, on iki dalda dörder yuva, dörder yuvada yedişer yumurta! (Bir yıl, Aylar, Haftalar, Günler)
14. Asatten tÉvatÉ siy: viiİ tÉlÉp, viiİ klİrk, viiİ sÉhman, viiİ çappan. (Hİlle, íurkunne, íulla, klİrkunne).
Büyükbabanın dört armağanı var: Üç kaban, üç kürk, üç kaftan, üç çapan¹. (Kış, Yaz, İlkbahar, Sonbahar)
15. Aşşİ attine tÉhÉniççen ivÉlİ plİİte íitnİ. (Tİİm).
Babası çizmesini giyene kadar oğlu buluta ulaşmış. (Duman)
16. Hir varrinçe şur kıtú íüret. (Tİtri)
Kır ortasında beyaz sürü gezer. (Sis)
17. İltÉN alÉk uíÉlçİ, hurt-kÉpşankÉ taprançİ. (Tul íutÉlni).
Altın kapı açıldı, haşerat yola çıktı. (Tan yerinin ağarması, Seher)
18. Şiv íİkleymİ, İİr íİklİ. (Çul).
Su kaldıramaz, yer kaldırır. (Taş)
19. Asanne şupÉRİ plİm íİre huplarİ. (Yur).
Büyükannenin keteni bütün yeryüzünü kapladı. (Kar)
20. Yuhat'-yuhat' - yuhsa plİteymest, çupat'-çupat' - çupsa íiteymest. (Yuhan şiv).
Akar, akar, akıp bitemez; koşar, koşar, koşup ulaşamaz. (Akarsu)
21. Viiİ pİR tÉvan pur: pİri kalat' çupas tet, tepri kalat' vırtas tet, viiİmİşİ kalat' sullansa laras tet. (Yuhan şiv, íıran, hÉMÉş).
Üç kardeş varmış: Biri koşmak, diğeri yatmak, üçüncüsü de salınıp durmak istemiş. (Akarsu, Yar / Uçurum, Kamış)
22. HÉy pürt tullı, íapah ta Éna kurma íuk. (ÉşÉ).
Evin içi onunla doludur, o yine de görülmez. (Isı / Sıcaklık)

¹ Bir tür giyecek.

23. AppÉşĬ şap-şurÉ, yÉmÉkĬ hup-hura. (Kunpa ĩĬr)
Ablası bembeyaz, bacası kapkara. (Gece ile Gündüz)
24. Kuĭpa kurÉn, alpa tÉtaymÉn. (Mĭlke)
Gözünle görsen de elinle tutamazsın. (Gölge)
25. Çupsa -çupsa pınÉ çuh kĭmĭl ĩĬrĭm tuhsa ũkrĭ, Éna uyÉh kurçĭ, hĭvel ilçĭ. (SıvlÉm)
Koşarken gümüş yüzüğüm düştü. Onu ay gördü, güneş aldı. (Çiğ tanesi)
26. SıvlÉşran şıv yuhat'. (iumÉr)
Havadan su akar. (Yağmur)
27. AlÉk umĭnçe avtan taşlat'. (Tumla)
Kapı önünde horoz dans ediyor. (Su damlası).

2. Gökyüzü ve Gökyüzü Cisimleri ile İlgili Bilmeceler :

1. MÉn asatten kalpakĭ iltÉn-kĭmĭl şÉrialÉ. (iÉltÉrlÉ tüpe).
Büyükbabanın kalpağı altın ve gümüş boncuklu. (Yıldızlı Gökyüzü)
2. KÉvak arça uÉlçĭ, iltÉn iÉmha kurÉnçĭ. (Hĭvel).
Mavi sandık açıldı, altın yumak göründü. (Güneş)
3. Asatte iurlı ĩap-ıutÉ, alla tÉssa ilme ĩuk. (UyÉh).
Büyükbabanın ışığı çok parlak, elle tutup alınamaz. (Ay)
4. Sar açi kilet - sar hĭrĭ pĭtanat', sar hĭrĭ kilet - sar açi pĭtanat'. (UyÉhpa hĭvel).
Sarı çocuk gelir, sarı kız saklanır; sarı kız gelir, sarı çocuk saklanır. (Ay ile Güneş)
5. Epir, epir, epirççĭ, hĭrĭh te pĭr hĭrĭççĭ, allÉ ta pĭr açiççĭ, ĩĭrĭpe tuy turÉmÉr, irhine ĩuk pultÉmÉr. (iÉltÉrsem).
Biz, biz, biz idik, kırk bir kız idik, elli bir çocuk idik, yeryüzüyle düğün yaptık, sabahleyin yok olduk. (Yıldızlar)
6. PusÉ tĭpne kĭmĭl ĩĭrĭ yatÉm. (iÉltÉrsem).
Kuyu dibine gümüş yüzük düşürdüm. (Yıldızlar)
7. Sar pike kulli tĭnçe tullı. (Hĭvel).
Sarışın hanımın gülüşü dünya dolusu! (Güneş)

3. Bitkiler ile İlgili Bilmeceler :

1. MÉn huranÉn pÉtti yüĭ. (Yĭkel).
Büyük kazanın sütlacı ekşi. (Palamut tanesi)
2. Şalta timĭr, tulta nimĭr. (KatÉrka ye ĩmĭrt ĩrli).
İçi demir, dışı nimir². (Akdiken veya Kuşkirazı yemişi)
3. Yuplĭ-yuplĭ çĭrĭ yivÉi ĩnçe merçen sapaki ĩakÉnsa tÉrat'. (Pileş).
Çatal çatal ağaç üstünden mercan salkımı sarkar. (Üvez)
4. Uy varrinçe sukkÉr kayÉk vĭiet. (ıulÉ).
Kır ortasında kör bir kuş uçar. (Kurumuş yaprak)
5. Pĭçĭkieiĭ kurkam pur, kurkam tullı kĭrpem pur. (HurlÉhan).
Küçük bir kepçem var, kepçe dolusu bulgurum var. (Frenk üzümü).
6. Pĭr mayra puine pillĭk purĭn tutÉr ĩhnÉ. (Çeçek).

² Bir çeşit nişastalı tatlı.

Bir kadın, başına ipek şal bağlamış. (Çiçek)

7. íavrÉntÉm pÉhrÉm - íavra puí, karÉntÉm pÉhrÉm - katÉk puí, çın çiperri - hİrİİ puí. (MÉkan').
Döndüm baktım yuvarlak bir baş, gerindim baktım çentikli bir baş, gerçekten güzeli kırmızı bir baş. (Haşhaş)
8. Aşşİ türİ, amÉşİ kukÉr, hİrİ lÉpsÉrkka, ivÉlİ pit hayar. (HÉmİla).
Babası düz, annesi eğri, kızı dallı budaklı, oğlu çok öfkeli! (Şerbetçi otu)
9. SarÉ hurÉn varri hÉvÉl. (İraş hÉmÉlİ).
Sarı çamın ortası kovuktur. (Çavdar sapı)

4. Hayvanlar ile İlgili Bilmeceleler :

1. UltÉ uyÉh pulÉ İiyet, İiçİ uyÉh İulİÉ İiyet. (ÉtÉr).
Altı ay balık yer, yedi ay yaprak yer. (Su samuru)
2. Şik-şik şiklenet, şİşkİ kutne kuklenet. (Mulkaç).
Dehşetle ürker, fındık kuyruğunu бүker. (Tavşan)
3. VÉrÉm-vÉrÉm vÉrÉmçÉk, iltÉn puilÉ kİmİlçİk. (İilen).
Uzun bir boyu var. Altın renkli başı, gümüş renkli vücudu var. (Yılan)
4. Hİrİlİ hİrİlemes hir çÉhhine hİrhenmest. (Tilİ).
Kıpkızıl bir nesne, kır tavuğuna acımaz. (Tilki)
5. AlÉsÉr, purtÉsÉr pürt lartİ. (KayÉk).
Elsiz ayaksız ev yapacak. (Kuş)
6. ŞÉrçİ pur ta - sısna mar, İuri pur ta - laşa mar. (PulÉ).
Kılı var, domuz değil; yavrusu var at değil. (Balık)
7. Larat' huran pek, hürİ yeşİl suhan pek, kÉşkÉrat' şuyttan pek. (Çakak).
Oturur, kazan gibi, kuyruğu yeşil soğan gibi, bağırır şeytan gibi. (Saksağan)
8. Tinİs varrinçe kaçaka putekİ kÉşkÉrat. (Şapa)
Deniz ortasında keçi yavrusu bağırır. (Kurbağa)
9. Hura yÉmÉkÉn yurri hitre. (ŞÉnkÉrç).
Kara bacının türküsü güzel olur! (Sığırcık)
10. İeİen hir varrinçe tuy huranİ vİret. (KÉtkÉ yÉvİ).
Bozkır ortasında düğün kazanı kaynar. (Karıncı yuvası)
11. Ayakran ula İne mİkİrse kilet. (Tİkİl tura).
Uzaktan ala inek bağırıp gelir. (Hezen arısı)
12. Tİp sak ayİnçe purİEn tutÉr İakÉnsa tÉrat'. (Ereşmen karti).
Bodrumda ipek şal asılı. (Örümcek)
13. SuhallÉ ta - vat İın mar, turatlÉ ta - yivÉİ mar, hutailÉ ta - kİlmİİİ mar. (Kaçaka).
Sakalı var ihtiyar değil, budağı var ağaç değil, kesesi var dilenci değil! (Keçi)
14. VatÉ kayÉkİÉ pÉşalne pürtre te tÉratsa İüret. (Kuşak).
Yaşlı avcı silahını evde de doldurup dolaşır. (Kedi)
15. Laşaran kayra, İunaran malta. (Laşa hürİ).
Attan arkada, kızaktan önde. (Atın kuyruğu)
16. TÉkÉr-tÉkÉr tÉvat ura, mÉtÉr-mÉtur pİr tuta. (SurÉh).
Tıkır tıkır dört ayak, şapur şupur bir dudak. (Koyun)
17. Puil tura pek, hürİ İurla pek, kÉşkÉrat' şuyttan pek. (Avtan).

- Başı tarak gibi, kuyruğu orak gibi, bağıdır şeytan gibi. (Horoz)*
18. İnie pilġk - sarÉ hġr, tġttġm ġlrte tġri tÉvġ. (Pġl hurġi).
İnce belli sarı kız, karanlık gecede nakış yapacak. (Bal arısı)
19. LÉkÉŝti inke şıva anat'. (KÉvakal).
Topal yenge suya iniyor. (Ördek)
20. Lutra mayra - piġke Ésti. (ÇÉhÉ).
Fıçı ustası küçük hanım! (Tavuk)
21. Sġm vÉrmanta ŝġt vġret (KÉtkÉ yÉvġ).
Gür ormanda süt kaynar. (Karıncı yuvası).
22. Karta ġmġnġe şur İne vġrtat'. (Kġrt).
Çit önünde beyaz inek yatar. (Sürü)

5. İnsan Uzuvarları ile İlgili Bilmeceler :

1. Pġr yupa ġmġnġe ikġ senġk. (AlÉsem).
Bir direk önünde iki yaba. (Eller)
2. Yur ayġpe yus ġapat'. (Yun tımarġ).
Kar altından ustaca koşar. (Damar)
3. İeİen hirte pġr pÉria. (KÉvapa).
Bozkır ortasında bir nohut tanesi! (Göbek)
4. İül tu İnġe pġġk pġrt, İav pġrt İne hÉmÉŝ vitnġ, unÉn ikġ ġüreġe, ikġ tÉmana ŝÉtÉkġ, ikġ kuşak ŝÉtÉkġ, pġr tġp sakay. (Pui).
Yüksek dağ önünde küçük bir ev var, bu ev üstüne kamış örtölmüŝ. Evin iki penceresi var, iki duman deliği, bir de derin bodrumu!.. (Baş)
5. Pilġk aġa laraiġġ, pġri teprinġen pġġk. (Pürnesem).
Beŝ çocuk oturuyor, her biri diğerinden küçük. (Parmaklar)
6. Sġm vÉrmanta purtÉ avrilġh yıvÉİ İuk. (İüi).
Gür ormanda balta sapı yapacak ağaç yok. (Saġ)
7. İkġ turġÉka, ikġ turġÉka İnġe piġİke, piġİke ġmġnġe iki kġreple, ikġ kġreple tÉrrinġe pġr ġölmek, İav ġölmekġn İiġġ ŝÉtÉk. (Etem).
İki maŝa, iki maŝa üstünde bir fıçı, fıçı önünde iki tırmık, iki tırmık üstünde bir ġanak var, o ġanađın da yadi deliği... (İnsan)

6. Giyecekler ile İlgili Bilmeceler :

1. İurÉmġ malta, hırÉmġ kayra. (Ura tuni).
Sırtı önde, karnı arkada. (Çizme)
2. İüpie pek hÉvÉİ, turġÉka pek kukÉr. (İÉm atÉ).
Tekne gibi boŝ, maŝa gibi eğri. (Yün çizme)
3. Kġmġİl küme tÉrrinġe tÉhlan tÉrna. (Tuh'ya).
Gümüş araba üstünde kalaylı turna. (Tuhya³)

³ Çuvaş kadınlarının baŝlarına taktıkları bir giyecek.

7. Yiyecek ve İçecekler ile İlgili Bilmeceler :

1. Yurtan şurÉ, pıltan pılak. (SahÉr).
Kardan beyaz, baldan tatlı. (Şeker)
2. AlÉpa tıtman, kÉmakana hıvman, sİtel iine human, İİİİpe kasman, Éna iimen ún ta úuk. (Sİt).
Elle tutulmaz, sobaya atılmaz, masaya bırakılmaz, bıçakla kesilmez. Onu tatmayan insan yoktur. (Süt)
3. Şur piçkere ikİ tİslİ sÉra. (iÉmarta).
Beyaz fiçıda iki renkli içki. (Yumurta)
4. Salatsan tukmak pek, puitarsan puçah pek. (Huplu).
Sallasan tokmak gibi, toplasan başak gibi. (Etlı börek)
5. Pİçİk huranÉn pÉtti tutlÉ. (MÉyÉr).
Küçük kazanın sütlacı tatlı. (Fındık)
6. LÉpÉ-lÉpÉ iunatlÉ, utmÉl ikİ turatlÉ, hutlÉ-hutlÉ hutaílÉ, urlÉ-pirilİ kİpellİ. (KupÉsta).
Yumuşak kanatlı, atmış iki budaklı, kat kat cepli, buruş buruş gömlekli. (Lahana)
7. PİR mayra pin hut pÉhsa makÉrtat' (Suhan).
Bir kadını bin defa baksada ağlatır. (Soğan)
8. HÉy iavraka - uyÉh mar, hürellİ - şÉşi mar, yeşil - vÉrman mar. (iarÉk).
Geniştir, ay değil, kuyruğu var fare değil, yeşildir orman değil. (Turp)
9. PİR pürtre pIn ún purÉnat', kİme-tuhma şÉtÉk úuk. (HÉyar).
Bir evde bin insan yaşar, girip çıkacak bir aralık yok. (Hıyar)
10. PİR yivÉi iinçe İlr iürİm iÉmarta. (Vir).
Bir ağaç üstünde yüz yirmi yumurta. (Darı)
11. PİR sÉpkara ikİ açá. (PÉri).
Bir beşikte iki çocuk. (Kara Buğday)
12. KukÉr-makÉr turat pur, turat iinçe kukÉl' pur, kukılınçe - iÉmarta. (PÉria).
Eğri büğrü bir dal var. Dal üstünde bir börek var, börekte de bir yumurta var. (Nohut)
13. Vii kİteslİ pürtİm pur, tuhsa kİme şÉtÉk úuk. (Hura tul).
Üç köşeli bir evim var. Girip çıkacak yerim yok! (Arnavut darısı)

8. Ev ile İlgili Bilmeceler :

1. Ni tulta mar, ni şalta mar, şÉpçÉk yÉva iavÉrnÉ. (AlÉk tÉpsi).
Ne dışarıdadır, ne içerde, bülbül ona yuva kurmuş. (Kapı menteşesi)
2. KaynÉ çuh ta al parÉp, kilnİ çuh ta al parıp. (AlÉk hÉlÉpİ).
Giderken de gelirken de elimi sıkar. (Kapı kolu)
3. iamki hura, çİlhi hİrlİ. (KÉmaka).
Alın kara, dili kırmızı. (Soba)
4. Hİlle tutÉ, iulla vıfÉ. (Nührep).
Kışın tok, yazın aç! (Ambar)
5. Hİreslİ-mİreslİ, iürİm tÉvat kİteslİ. (Çüreçe).
Haça benzer, yirmi dört köşelidir. (Pencere)

6. Hİlle mÉntÉrlanat', íulla naçarlanat'. (Valaşka).
Kışın şişmanlar, yazın zayıflar. (Yalak)
7. Tultan sakÉr kİteslİ, şaltan tÉvat kİteslİ. (Pürt).
Dışarıdan sekiz köşeli, içeriden dört köşeli. (Ev)

9. Diğer Bilmeceler Örneklere :

1. VunÉ pürne sikkellİ, çÉrÉş yivÉi çİtrenİ, Éşri üte makÉrtİ. (Kİsle).
On parmak sıçrayacak, çam ağacını titretecek, içindeki canı bağırtacak (Kisle⁴)
2. Hura ípİn vİİ íuk. (íul).
Kara ipin ucu yok. (Yol)
3. Pİr piççe hİlle kanat', tepİr piççe íulla kanat'. (Urapapa íuna).
Bir ağabey kışın dinlenir, diğer ağabey yazın dinlenir. (Araba ile Kızak)
4. Şalta yipe, tulta hura. (Huran).
İçi zengin, dışı dertli. (Kazan)
5. Yİs vitere yİs ÉyÉr. (ŞÉnkÉrav).
Bakır ahırda bakır aygır. (Küçük çan / Çingirak)
6. HurÉn tÉrri humhanat', hura halÉh puítarÉnat'. (Uray şÉlni).
Akağaç üstü sallanır, kara halk toplanır. (Bir zeminin süpürülmesi)
7. Pılpa íuran mİn tutlÉ? (IyhÉ).
Yağla baldan ne tatlıdır? (Uyku)
8. Ütsİr purÉnat', nikam ta kurmast', purte ilteíí. (SasÉ).
Bedeni yoktur, kimse onu görmez ama herkes onu duyar. (Ses)
9. AlÉsÉr-urasÉr altÉr altat'. (Tumlam).
Elsiz ayaksız kepçe deler. (Damla)
10. Yunİ pur ta çunİ íuk. (Palan).
Kanı var ama canı yok! (Kartopu)
11. Pİçİk muçi munça tÉrat'. (Arman).
Küçük amca banyo yapıyor. (Değirmen)
12. Şıvra putmast', íırte íİrmest. (KÉmrÉk).
Suda batmaz, yerde çürümez. (Kömür).
13. Pİİt mar-şÉvat', yuhÉm mar-irtet. (VÉhÉt).
Bulut değil ilerler, akıntı değil geçer. (Vakit)
14. Şıva kİret hİp-hİrlİ, şıvran tuhat' hup-hura. (Hİrtİ tİmİre şÉvarni).
Suya girer kıpkırmızı, sudan çıkar kapkara. (Kızdırılmış demire su verilmesi)

---

⁴ Bir Rus enstrümanı.

BİBLİYOGRAFYA :

ATALAY, Besim; Dîvânü Lügat-it- Türk Dizini "Endeks", Ankara 1991, (3.Baskı).

CEYLAN, Emine; Çuvaş Atasözleri ve Deyimleri, Simurg Yayınları, Ankara 1996.

G.F.TROMİFOV-R.N.PETROVA; Aça-PÉça SÉmahléhİ, Şupaşkar 1993.

N.G.İVANOVA-V.P.NİKİTİN; ÇÉvaş SÉmahléhİ, Şupaşkar 1993.

SAKAOĞLU, Saim; "Bilmece Terimi Üzerine Notlar", Türk Kültürü Araştırmaları 17-21, 1983, s. 226-243.

SİROTKİN, M.YA; Çuvaşsko-Russkiy Slovar', Moskova 1961.

SKVORTSOV, M.İ.; Çuvaşsko-Russkiy Slovar', Moskova 1982.